

Asia Suojan kohde, valokuva

Hakija A

Annettu 13.11.1990

Tiivistelmä *A Oy:n teepakkauksessa olevan valokuvan kohde ei ollut tekijänoikeudellisesti suojattu teos. Valokuva sai suojaa ainoastaan valokuvain mukaan. Valokuvain mukaan valokuvan valmistajalla oli yksinomainen oikeus valmistaa kuvasta kappaleita. Kun B Oy ei ollut valmistanut kappaleita A Oy:n kuvasta, vaan valmistanut itse samantapaisen valokuvan, ei B Oy:n menettely loukannut A Oy:n oikeutta valokuvaan.*

SELOSTUS ASIASTA

A Oy on 21.8.1990 päivätyllä kirjeellä pyytänyt tekijänoikeusneuvoston lausuntoa siitä, loukkaako B Oy:n valmistama pakkauksen koristelu heidän tekijänoikeuksiaan ja onko oikeudesta valokuvaan annettua lakia rikottu.

Lausuntopyynnön mukaan A Oy:llä on ollut tekijänoikeus teepakkauksen koristeluun. Pakkauksessa on valokuva teepöytäkattauksesta. A Oy oli koko 80-luvun toimittanut mainittua koristelua Neuvostoliittoon, mutta menettänyt myöhemmin kaupan B Oy:lle. B Oy on lausuntopyynnön mukaan kopioinut A Oy:n suunnittelun ja hankkinut valokuvausta varten melkein yhtenäisen rekvisiitan A Oy:n pakkauksessa olleen rekvisiitan kanssa. Lausuntopyyntöön on liitetty valokuvat molemmista pakkauksista. Valokuvissa on lähes identtinen asettelu, astiasto ja muu rekvisiitta.

A Oy katsoo, että sen tekijänoikeutta koristeluun on loukattu, koska B Oy:n valokuva on reprodusoitu A Oy:n suunnittelun mukaisesti ja valokuva on siten tullut plagioiduksi. A Oy katsoo koristelunsa yltävän teostasoon, jolloin se saa tekijänoikeussuojaa.

B Oy:n vastine

Tekijänoikeusneuvosto on varannut B Oy:lle tilaisuuden vastineen antamiseen.

Vastineessaan B Oy selvittää, että se on valmistanut ja toimittanut neuvostoliittolaiselle tilaajalle teepakkauksia, joita aikaisemmin samalle ti-

laajalle toimitti A Oy. Tilaajan pyynnöstä B Oy on käyttänyt pakkauksissa vastaavaa kuva-aihetta, jota pakkauksissa oli aikaisemminkin käytetty.

Vastineessa katsotaan, ettei lausuntopyynnöstä käy ilmi, vedotaanko asiassa lakiin oikeudesta valokuvaan (405/61) vai tekijänoikeuslakiin (404/61). Vaikkakaan tekijänoikeuslaissa ei rajata mitään teostyyppiä suojan ulkopuolelle, on nimenomaan valokuvista säädetty erillislaissa. Vastineessa katsotaan, että lait eivät anna valokuvateoksille päällekkäistä suojaa, vaan laki oikeudesta valokuvaan määrää *lex specialis*-säännöksenä tällaiseen teokseen kohdistuvasta suojasta yksin.

Valokuvan suojan osalta vastineessa todetaan, ettei A Oy ole edes väittänyt, että B Oy olisi valmistanut kappaleita juuri siitä kuvasta, jota A Oy on aikaisemmin edellä mainitussa teepakkauksessa käyttänyt, mikä käy selville myös pakkauksissa olevia kuvia vertailemalla.

Oikeudesta valokuvaan annetun lain 1 § antaa valokuvan valmistajalle yksinoikeuden valmistaa kuvasta kappaleita esimerkiksi valokuvaamalla, painamalla ja piirtämällä ja näyttää sitä julkisesti. Esillä olevassa tapauksessa on lähinnä kysymys valokuvan painamisesta pakkaukseen. B Oy on vastineen mukaan painanut pakkaukseensa valokuvan, jonka se on itse valmistanut ja johon A Oy:llä ei voi olla valokuvain mukaista yksinoikeutta. Edelleen todetaan, että laki ei suojaa sitä aihetta, josta kuva on otettu. Näin ollen oikeudesta valokuvaan annetun lain 1 §:n tunnusmerkistö ei täyty.

B Oy:n vastineessa todetaan, että yhtiön menettely ei loukkaa myöskään A Oy:n tekijänoikeutta. Tekijänoikeuslain 1 §:n mukaan sillä, joka on luonut kirjallisen tai taiteellisen teoksen, on tekijänoikeus teokseen.

Tekijänoikeuslaki ei suojaa teoksen aihetta tai sen ideaa, vaan tekijän toteuttamaa teoksen ilmenemismuotoa. Tekijänoikeussuojan edellytyksenä on, että teos ylittää teoskynnyksen eli teoksen tulee olla itsenäinen ja omaperäinen. Tämän mukaisesti edellytetään, ettei kukaan muu, joka vastaavaan työhön olisi ryhtynyt, olisi tehnyt täysin identtistä teosta.

Esimerkkeinä tekijänoikeuslain 1 §:n mukaisista taiteellisista teoksista laki mainitsee kaunokirjalliset tai selittävät kirjalliset esitykset sekä tietyt muut esimerkiksi kuvataiteen tuotteet. Esimerkkiluettelo ei ole tyhjentävä, vaan taideteos voi ilmetä myös "muulla tavalla" (1 §).

Teostasoon yltävän teoksen tekijällä on tekijänoikeuslain 2 §:n mukainen yksinoikeus määrätä teoksesta muun muassa toisintamalla teos alkuperäisestä tekniikasta poikkeavalla tavalla.

Vastineessa todetaan edelleen, että teoriassa myös teepöytäkattaus siinä olevine koristeluineen saattaa olla taiteellinen teos, koska tekijänoikeuslaki ei rajaa mitään teostyyppiä suojan ulkopuolelle. Käytännössä teos-

tasovaatimus kuitenkin vaihtelee teostyypeittäin ja sanotun arkipäivätilanteen visuaalinen rakentelu edellyttää korkeaa taiteellisuutta ja omaperäisyyttä. Vastineessa katsotaan A Oy:n visualisoima teepöytäkattauksen koristelu arkipäiväiseksi ja tavalliseksi koristeluksi, jollaiseen voisi päätyä kuka tahansa. Koristelu ei siten yllä teostasoon, eikä kysymyksessä ole taiteellinen teos.

Vastineessa todetaan lopuksi, että tekijänoikeuslaki ei suojaa aihetta tai ideaa. Itse kuva-aihe on aina vapaasti käytettävissä. Ellei kuva-aiheesta tehdyn teoksen ilmenemismuoto ylitä teoskynnystä, se on vapaasti käytettävissä.

TEKIJÄNOIKEUSNEUVOSTON LAUSUNTO

Tekijänoikeusneuvosto on käsitellyt lausuntopyynnön ja esittää lausuntonaan seuraavan.

Tekijänoikeussuoja

Tekijänoikeuslain (404/61) 1 §:n mukaan sillä, joka on luonut kirjallisen tai taiteellisen teoksen, on tekijänoikeus teokseen. Tekijänoikeus syntyy aina teoksen luojalle eli fyysiselle henkilölle, mutta tekijä voi luovuttaa taloudelliset oikeutensa esimerkiksi juridiselle henkilölle. Taloudellisista oikeuksista säädetään lain 2 §:ssä. Sen mukaan tekijänoikeus tuottaa tiettyin rajoituksin yksinomaisen oikeuden määrätä teoksesta valmistamalla siitä kappaleita ja saattamalla se yleisön saataviin muuttamattomana tai muutettuna.

Tekijänoikeussuojan edellytyksenä on, että tuote on itsenäinen ja omaperäinen eli se yltää teostasoon. Suojan edellytyksenä ei ole muita vaatimuksia, ja esimerkiksi sillä, onko tuote taiteellisesti heikko- tai korkeatasoinen, ei ole merkitystä. Tuotteen käyttötarkoituksella ei myöskään ole merkitystä. Itsenäisyyden ja omaperäisyyden vaatimuksen katsotaan täyttyvän, jos kenenkään muun kuin tekijän ei voitaisi olettaa päätyvän täysin samanlaiseen tulokseen. Tekijänoikeus ei suojaa ideaa tai aihetta, vaan sitä ilmenemismuotoa, johon tekijä on sen saattanut. Omaperäinen idea sinänsä ei siten saa tekijänoikeussuojaa. Tekijänoikeuslaki suojaa kirjallisia ja taiteellisia teoksia. Taiteellisista teoksista mainitaan esimerkkinä muun muassa kuvataiteen tuotteet. Laissa ei rajata mitään teostyyppiä suojan ulkopuolelle. Valokuvista säädetään kuitenkin erillisessä oikeudesta valokuvaan annetussa laissa (405/61), jäljempänä valokuvlaki, ja valokuvien suoja määräytyy sen mukaan. Jos valokuvan kohteena on tekijänoikeudellisesti suojattu teos, kuva on tekijänoikeuslaissa tarkoitettu teoksesta valmistettu kappale. Sellaisen valokuvan käyttöä rajoittavat sekä oikeus valokuvaan että tekijänoikeus.

Eri teostyyppien teostasovaatimus vaihtelee käytännössä. Kirjallisten teosten teoskynnys on varsin alhainen, kun taas esimerkiksi käyttötaiteen tuotteiden osalta itsenäisyyden ja omaperäisyyden vaatimukset on asetettu melko korkealle ja huomiota on kiinnitetty myös tuotteiden taiteellisiin ominaisuuksiin. Kuvataiteen tuotteiden osalta suojaa voivat saada myös kuvan yksittäiset elementit. Sommittelukin (layout) voi joissakin tapauksissa saada suojaa.

Lausuntopyynnössä tarkoitettussa teepakkauksessa olevassa kuvassa ei ole tekijänoikeudellisesti suojattuja elementtejä. Kuvassa oleva astiasto ja pöytäliinan kangasmallit eivät ole niin itsenäisiä ja omaperäisiä, että ne olisivat tekijänoikeudellisesti suojattuja. Myöskään kattaus eli esineiden sommittelu ei saa tekijänoikeussuojaa. Tekijänoikeus ei siten rajoita teepakkauksessa olevan kuvan käyttöä. Myöskään pakkauksessa oleva teksti ja kuvan yhdistelmä ei ole sillä tavalla itsenäinen ja omaperäinen, että se ylittäisi teostasoon, joten myöskään pakkaus ei ole tekijänoikeuslain nojalla suojattu. B Oy ei siten riko tekijänoikeuslakia.

Oikeus valokuvaan

Valokuvalain 1 §:n mukaan sillä, joka on valmistanut valokuvan, on tiettyin rajoituksin yksinomainen oikeus valokuvaamalla, painamalla, piirtämällä tai muuta tekotapaa käyttäen valmistaa kappaleita kuvasta sekä näyttää sitä julkisesti. Valokuvalain mukaisella kappaleiden valmistamisella tarkoitetaan valokuvan tai sen kappaleiden suoraa kopioimista. Valmistajaa kutsutaan laissa valokuvaajaksi. Oikeus valokuvaan voi kuulua myös juridiselle henkilölle.

Valokuvasuojan kohteena on valokuva. Valokuvalla tarkoitetaan kuvaa, joka on syntynyt valon vaikutuksesta sille herkkään materiaaliin. Alkuperäinen kuva ja suojan kohde on siten esimerkiksi negatiivi. Alkuperäisestä kuvasta valmistetut valokuvan kappaleet nauttivat samanlaista suojaa kuin alkuperäinen kuva.

Valokuvalain mukaan suojaa saavat kaikki valokuvat eikä suojan edellytyksenä ole teostasovaatimusta. Valokuvalaki suojaa valokuvaa sellaisenaan, mutta ei sen sijaan kuvan aihetta. Kuka tahansa voi ottaa valokuvan samasta kohteesta, joka on valokuvalain mukaan suojatussa valokuvassa.

Esillä olevassa tapauksessa ei ole edes väitetty, että B Oy:n käyttämät kuvat olisivat A Oy:n kuvista valmistettuja. A Oy:llä valokuvalain perusteella olevaa oikeutta valokuvaan ei ole näin ollen loukattu, koska oikeus valokuvaan ei suojaa kuvan aihetta vaan valokuvaa sellaisenaan.

Yhteenveto

Tekijänoikeuslain 1 §:n mukaan sillä, joka on luonut kirjallisen tai taiteellisen teoksen, on tekijänoikeus teokseen. Lain 2 §:n mukaan tekijänoikeus tuottaa yksinomaisen oikeuden tietyin rajoituksin määrätä teoksesta muun muassa valmistamalla siitä kappaleita muuttamattomana tai muutettuna.

Tekijänoikeus ei suojaa aihetta tai ideaa, vaan sitä ilmenemismuotoa, johon tekijä on sen saattanut. Tekijänoikeussuojan edellytyksenä on, että tuote on itsenäinen ja omaperäinen eli se ylittää teoskynnyksen. Teostasovaatimus vaihtelee käytännössä eri teostyyppien kohdalla. Tekijänoikeuslaissa ei ole rajattu mitään teostyyppiä suojan ulkopuolelle, mutta valokuvista säädetään erillisessä laissa. Oikeus valokuvaan määräytyy siten valokuvalain mukaan. Jos valokuvan kohteena on teos, valokuvan käyttöä rajoittaa myös tekijänoikeus, koska teoksesta otettu kuva on teoksen kappale.

Teepakkauksessa olevan kuvan kohteena oleva astiasto ja pöytäliinan kangasmalli eivät ole niin itsenäisiä ja omaperäisiä, että ne olisivat tekijänoikeudellisesti suojattuja. Kattaus ei myöskään saa tekijänoikeussuojaa. A Oy:n kuvan käyttöä ei siten rajoita tekijänoikeus. Myöskään pakkauksessa oleva kuvan ja tekstin yhdistelmä ei yllä teostasoon, joten myöskään pakkaus ei ole tekijänoikeuslain nojalla suojattu.

Valokuvalain 1 §:n mukaan valokuvan valmistajalla on tietyin rajoituksin yksinomainen oikeus valokuvaamalla, painamalla, piirtämällä tai muuta tekotapaa käyttäen valmistaa kuvasta kappaleita. Suojan kohteena on valokuva, mutta ei kuvan aihe. Valokuvalain mukainen kappaleen valmistaminen tarkoittaa valokuvan tai sen kappaleen suoraa kopioimista. B Oy ei ole valmistanut kappaleita A Oy:n kuvasta, vaan valmistanut itse samantapaisen valokuvan. Näin ollen B Oy ei ole menetellyt valokuvalain vastaisesti.

Tekijänoikeusneuvosto toteaa lopuksi, että sen toimivaltaan kuuluu lausuntojen antaminen ainoastaan tekijänoikeus- ja valokuvalakien soveltamisesta. Tekijänoikeusneuvosto ei siten voi ottaa kantaa siihen, loukkauko B Oy:n menettely A Oy:n oikeutta mahdollisesti jonkin muun lain perusteella.